

БАТЬКІВСЬКИЙ ПРАКТИКУМ

1. Щоб бути щасливими
2. Як не виховати брехуна
3. «Шукаємо» та «ліпимо» лідерів

1. Щоб бути щасливими

Тату! Та-а-а-ату! – залопотіло п'ятками по голій підлозі,
– Х-хе, та-аа-ту, а які бувають діти? – зацікавлено зирнуло по великій кількості розсипаного на столі столярно-інженерного начиння.

– Цікаві! – у відповідь на мить блиснуло такими ж карими, з невідомою іскринкою, очима, яка, мабуть, передавалась по спадковості.

– Ану не чіпай, поклади! – ледь встиг зупинити на півдорозі до пункту призначення «цікавого шурупчика», і вже дещо лагідніше: «Тосю. Ну скільки просити: на моєму столі ні до чого без мене торкатися не можна!» І куди ти її, таку непосидючу, подінеш? Коли, здається, за підручниками починається вік найбільшої цікавості?

У три – три з половиною? А про вроджені випадки нічого немає? От уже два роки як кінця-краю не видно.... Спершу всі шафочки, полички. Замочки, далі – книжки, шпалери й інші паперові вироби – чого не пошкодуєш заради творчого розвитку дитини. Але чим далі – тим

більше кидало тата то в жар, то в холод від запитань свого «чомучки», бо чекати чогось певного, тим більше, намагатися прогнозувати запитання донечки, справа не те що марна, а просто безнадійна. От і зараз, ледь не отримавши інфаркт від такого крику, ніхто б не сказав, що після перегляду «Дискавері» вона скаже це. – Так що ти про дітей питала? – вже помітивши той незгасимий вогник цікавості (і на яких джерелах він працює), що беззаперечно сповіщав про можливість тата ще на три-чотири години позбутися спокою через «допити», і на місяць гратися у схованки з гвіздками та шурупчиками, що вже встигли так сподобатись малій. Він вирішив пожертвувати меншим – покрутитися перед донечкою в розумних позах, разом пірнувши у таїни логіки та аналізу, симптоматики та індукції та інші глибини свідомого, за допомогою яких набуті знання (уні-верситету!) могли задовольнити запитання малої. На «промах» тато права не мав.

– Діти які бувають, – неохоче відриваючись від викрутки, повторила та.

Тато продовжував працювати з гаечками, не менше докладаючи розумових сил, з чого б почати.

– Ну, бувають хлопчики і дівчатка... – та отримав у відповідь такий погляд, що одразу вирішив конкретизувати, – Кх... А що саме тебе цікавить?

Тося відвернулася від «шкідливого» паяльника (ти ба, який гарячий), ображено подмухала на пальчик (доки тато не побачив), сховала його за спину. І продовжила:

– Ну кажуть... (пху-пху...пече....) діти бувають здібні. А як це – здібні? Розумні, е-е-е... Цікаві, слухняні. Потім..., талановиті. Є ще кіндери чи вундери....

Зрозуміло (та... поле діяльності – два гектари). Та тут по кожному пункту можна докторську захищати! Так, тільки без паніки. Тато все знає і все зуміє:

– Йди сюди, сонечко, – відклавши майстерські справи, посадив Тосю на руки, що вже хавалася перевірити наявність струму в розетці.

Вони були такими схожими. Як тільки можуть бути схожими очі люблячого батька та

безтурботна усмішка його дитини – дві копії картини рукою одного художника.

Спокійно і вдумливо погладжуючи своє диво по голові, він тихо розпочав:

– Знаєш, Тосечко, діти справді бувають різні. Не бувають, а просто – є. Це як не буває 2-х однакових ... – замислився тато.

– Дощів? – підняло заворожені оченята залюблене у всі калюжі «качення»

– Так, – усміхнувся, – як дощів, як хмарок на небі – вдень і ввечері, як самих днів.

Кожна людина із пуп'янку має свій унікальний, подарований Богом характер. От учора, пам'ятаєш, лив такий сильний дощ, ледь встигли сховатися! Мама вибігала, казала нам: «Такий хлющ – як із відра!». А ми з тобою дивилися у вікно і бачили, як наші квіти ухилиючись від вітрових обіймів, тулилися до землі, а дощ все сильніше хотів їх пригорнути, понюхати і поцілувати. Ти пам'ятаєш, коли вперше побачила абрикосовий цвіт і коли знайшла свою першу ромашку і першу бджолу? А був ще ж дощик тихенький-тихенький, теплий, як весняне сонечко, падав просто з неба і неначе вибачався за кожну проронену на нас краплинку, а колись прийшов дощик-забіяка і понадламував мамині улюблені хризантеми, пошурхотів листочками, подув у труби та ще курей полякав і побіг – куди знав.

– Куди? – відізвалося ехом, а погляд не міг відірватися від чарівника-тата. І як він міг одним помахом відкривати те, чого самому просто так не видно? Наче розкриває книжку, ніби вводить у казку...

– Не знаю, сонечко. Мабуть, у якихось своїх розбишацьких справах. А, пам'ятаєш, у п'ятницю в бабусі ми зустріли дощик, що почав сильно крапати. Надувати бульки. А потім перестав, неначе забувся?

– То був дощик-забувака – констатувала Тоня.

– А пам'ятаєш, Тоню, того, що трусив мілко-мілко...

– Так-так, і ти говорив, що він сіє ситечком. Ми йшли з тобою шукати веселку, а ти сказав, що їх уночі не буває, бо вони бояться роздерти свої барвисті сукні зорями і рано лягають спати, щоб бути гарними і розумними, і що мені теж треба засинати. Тату, а зіроньки не хочуть спати вночі? Ти казав, що я твоя і райдуга, і зіронька... А можна, я окремо буду: вдень – веселкою, а ввечері – зіронькою? І буду лягати спати... А, не буду зовсім, добре? – вже заіскрилися зорі-оченята.

– Ну, Тосю... – засміявся тато, не знаючи, що й сказати.

Але мала непосидюча кнопочка сама врятувала ситуацію:

– Тату, татусику, а що діти? – тільки в такі моменти батьківських моральних відкриттів Тося могла невідривно слухати, навіть не рухалася, мабуть, і не дихала, так старалася вловити кожен порух татових думок.

– Діти, Тонечко, також бувають різними: хтось задумливий, хтось розгублений, як той дощик, хтось любить малювати і пускати літачки, а дехто може образитись і набумброситись як хмарка через якусь дрібничку. Але, Тосю, всі дітки схожі.

– Так?

– Так, звичайно. Всі вони хороші. Діти поганими не бувають. Це просто істина. Як і дощик – яким би він не був – хоче принести землі радість, нагодувати рослини і напоїти дерева, так і дітки – народжуються, щоб бути щасливими, сміятися кожному новому промінчику сонця такими ж сяючими усмішками, щоб ловити метеликів і безтурботно гратися, допомагати мамі (лише своєю присутністю!), щоб заспокоїти тата і бабусю, щоб бути бажаними і неповторними, і так самовіддано вчити усіх дорослих любити, а ще – відкривати свою душу світу, а ще....

І хоч Тоня більше відчувала, ніж розуміла батькові слова, але вже від самого їх звучання із татових вуст – у неї не лишалося ні крапельки сумніву у їх правдивості, і колись, звичайно, вона їх зрозуміє. Колись, напевно, почує їх від когось іще у глибокодумних трактатах про щастя, і дивуватиметься – звідки я це все знаю? Бо десь далеко і глибоко сховаються, але грітимуть все життя татові слова: «Щоб бути щасливими», та де – глибоко, просто так – в серці...

2. Як не виховати брехуна

Усі діти брешуть, але чи завжди це має засмучувати і насторожувати батьків? Адже чесність – одна з основних рис, яку батьки в першу чергу намагаються виховати в дітях. Ставлення до дитячої брехні може бути різним: спочатку ми не надаємо їй значення, потім вона нас засмучує. Але варто запам'ятати, коли дитина постійно обманює, то зупинитися їй буде непросто.

Вчені вважають, що брехня дошкільнят, яка переважно має вигляд фантазування, є значним досягненням в психологічному розвитку дитини. Натомість систематична брехня молодших школярів має стати першим сигналом тривоги для батьків – у вашої дитини проблеми. Як пояснити дитині, що брехати – це погано і відучити її від такої звички в майбутньому.

У світі дорослих послуговуємося словом брехня на означення низького морального вчинку. Натомість дитяча брехня класифікується дещо по-іншому. Тут можна виділити брехню уявну і брехню заради досягнення власних цілей.

Дошкільнята не задумуються над тим, що казати неправду може бути негідним вчинком. Їхня уява настільки багата, що вони часто не можуть відрізнити дійсне від вигаданого. Малюкам подобається вигадувати історії, які начебто трапилися з ними або з іншими членами родини, ототожнювати себе з героями мультфільмів та комп'ютерних ігор, вигадувати віртуальних друзів.

У таких ситуаціях брехня-вигадка є значним досягненням в психологічному розвитку дитини – стверджують психологи. Фантазування є ознакою нормального розвитку мовлення та уяви дитини. Мовлення стає підґрунтям для формування логічного мислення дитини, а уява дозволяє абстрагуватися від реальності і подумки пізнавати невідоме.

Свідомість дитини працює у двох напрямках – вивчає дійсність і створює ілюзію. Вигадуючи свій фантастичний світ, дитина робить спробу створити свою таємницю, відгородитися від батьків, заявляє право на своє приватне життя. Не потрібно сварити дитину за її бурхливу уяву. Навпаки, ви повинні допомогти дитині зробити фантастичний світ реальнішим. Поговоріть із малюком про його фантазії, запропонуйте намалювати їх. Таким чином ви зможете духовно зблизитися з дитиною і краще зрозуміти внутрішній світ її фантазій.

Уявна брехня має різне значення в свідомості та поведінці дитини. Але коли дошкільнятам вигадки зовсім не шкодять, навпаки, є ознакою розвиненої дитячої уяви, то такі вигадки після шести років можуть негативно позначитися на психології дитини, особливо, коли вона сама не може відрізнити правду від брехні. Коли ж продовжує фантазувати школяр-семиліток, варто з ним провести серйозну бесіду.

Дитина народжується на світ із потягом до справедливості та добра. Але подальше життя, на жаль, вносить зміни в її поведінку. Так інстинктивно закладена боротьба за виживання і всюдисуща конкуренція впливають на поведінку малюка – дитина прагне бути кращою за інших і завжди отримувати бажане. І найпростішим шляхом до такого лідерства є брехня. І це лише одна із ймовірних причин дитячої брехні. Загалом психологи виділяють такі основні причини дитячої брехні:

Виправдати очікування

Часто діти потрапляють під тиск надій, які на них покладають родичі. Таким чином батьки самі спонукають дитину до брехні, висуваючи до неї завищені вимоги. Дитині хочеться виправдати очікування старших, тому вона бреше про свої успіхи. Батькам варто реально оцінювати свою дитину і висувати вимоги лише в розумних межах.

Звернути на себе увагу

Дитина може вигадувати неправдиві історії для того, щоб на неї звернули увагу, щоб відчувати себе потрібною. У такому випадку варто знаходити хоча б півгодини щодня лише для малюка, а також всіляко демонструвати своє зацікавлення його життям.

Уникнути покарання

Дитина бреше, бо боїться, що її покарають. Саме батьки своїми каральними заходами виховали в дитині страх і небажання визнавати свою провину, кажучи правду. Не варто відкрито запитувати «Хто це зробив?», тим самим провокуючи дитину на брехню. Краще констатувати факт «Бачу, що ти зробив» і шукати разом шляхи усунення шкоди.

Уникнути стресових ситуацій

Дитина обманює, щоб приховати від сторонніх родинні проблеми (неблагополучність сім'ї, батьків, алкохоліків, відсутність тата).

Спроба помирити рідних

Коли дитина є свідком неодноразових сварок дорослих, то намагається самостійно допомогти їм помиритися, вигадуючи ситуації, яких не було.

Страх невдачі

Дитині соромно за свій вчинок, вона не хоче, щоб про це хтось дізнався, тому вигадує історії. Схоже відбувається в школі, коли дитина не знає відповіді на якесь запитання і намагається викрутитися.

Наслідування

Здебільшого брехати дитина вчиться від дорослих, які при них говорять неправду іншим або просять дитину розповісти комусь неправду. Наприклад: «Скажеш татові, що ми ходили гуляти». «Коли прийде тітка, скажеш, що мами нема».

Як дізнатися, що дитина обманює

Зазвичай діти ще не є настільки майстерними акторами, щоб вміло замаскувати свою брехню. Тому обман можна прослідкувати у поведінці дитини, адже існує декілька загальних ознак:

- зміна виразу обличчя, поява неусвідомлених рухів;
- зміна темпу мови, зниження тону, заїкання;
- забалакування, спроба змінити тему розмови;
- зволікання з відповіддю.

Як подолати дитячу брехню

Практично всі діти час від часу кажуть неправду. Завдання батьків полягає в тому, щоб втримати дитину від брехні, викоринити в неї цю шкідливу звичку. Зазвичай першою реакцією батьків на брехню дитини є покарання, хоча воно не завжди дає бажаний результат – дитина наступного разу може краще замаскувати свою брехню. Для того, щоб боротися з брехнею, потрібно спершу виявити її причини, а тоді вже діяти. Спробуйте побачити ситуацію очима дитини. Покажіть, що готові її вибачити.

Реагувати на брехню потрібно у відповідності з віковою категорією дитини. Коли дитині нема 6 років, не реагуйте суворо, можна навіть віджартуватися. Натомість, коли йдеться про брехню школяра, то слід негайно поговорити з дитиною про те, що стало причиною брехні і які наслідки вона може мати. Ваше завдання дати дитині зрозуміти, що брехати – погано і що брехня завжди викривається.

Ваші дії на майбутнє

1 На брехню реагуйте спокійно, уникайте надміру емоцій та фізичних покарань;

2 Спільне вирішення проблеми: намагайтеся знайти причину брехні, разом придумайте інший вихід із ситуації.

3 Хваліть дитину, коли вона каже правду, особливо, коли це вимагає від неї певних зусиль і внутрішньої боротьби.

4 Пам'ятайте про презумпцію невинності. Не робіть поспішних висновків, коли вину дитини не встановлено. Це може травмувати дитину і надалі вона розцінюватиме вас як несправедливу особу.

5 Подавайте добрий приклад. Дитина дуже чутлива до інших людей, особливо, коли вони вчать її говорити правду, а самі іноді брешуть. Брехати діти здебільшого вчать в дорослих.

Не варто надміру засмучуватися, коли впіймали свою дитину на брехні. Це її перше випробування дорослим світом. Спробуйте разом із нею з'ясувати мотиви та чинники, що спричинили брехню. Поясніть їй, що з цієї ситуації можна було вийти не обманюючи. Коли ви скористаєтеся вищенаведеними порадами і проведете хорошу психічну бесіду – ваша дитина більше не брехатиме. Адже брехати дитина починає з необхідності, коли їй не вистачає вашої любові, розуміння, уваги, турботи.

Хронічну звичку брехати у дітей називають синдромом Мюнхаузена. Але такі діти трапляються зазвичай рідко – 2-3 особи на 10 тис. осіб.

Антоніна Єлєєва

3. «Шукаємо» та «ліпимо» лідерів

Останнім часом популярно стало говорити про лідера і лідерство. Проте, що це таке насправді, не кожен може сказати. Які якості притаманні лідерів, а які ні? Як «знайти» лідера в масі незнайомих людей? Як, врешті, формувати якості лідерства у дитячому чи підлітковому віці? Лише фахові відповіді на ці питання зроблять можливим процес виховання лідера та допомагатимуть правильно впізнавати лідера в групі.
Яким є лідер?

Саме слово «лідер» (від англійського lead – вести) характеризує людину, здатну вести за собою, очолювати. Лідер – це особа, що досягає свого становища або внаслідок більш ефективної діяльності, або через здатність певним чином впливати на членів групи завдяки особистим якостям.

Психологи виділяють певні правила поведінки лідера. Він підтримує, а не наполягає; спонукає до дій, а не примушує; залучає інших; планує, а потім діє; усвідомлює, що люди важливіші за речі; розуміє, що лідер – мистецтво, а не посада. Разом із тим, самозакоханість нищить лідера; атмосфера в групі характеризує психологічний стан лідера; лідерське еґо слід спрямовувати на виконання завдань групи.

Педагоги ж наголошують на тому, що лідер допомагає досягти успіху, вперто стверджує свою особистість, здатний контактувати з оточенням, фізично витривалий, здатен передбачати, особливо «гнучкий», може переконувати інших. Із соціологічного погляду лідер повинен мати послідовників; успіхом лідера є наявність певного результату; лідер подає приклад; лідер – це відповідальність.

Наголошується також, що такі якості лідера, як: компетентність, активність, ініціативність, товариськість, кмітливність, володіння собою, працьовитість, самостійність, спостережливість, організованість – не є специфічно лідерськими. Адже визначальними в особистості лідера є організаційна проникливість, здатність до активного психологічного впливу, схильність до організаційної роботи.

До портрету ділового лідера ще слід додати наявність чітких особистих цілей, вміння вирішувати проблеми, творчий підхід до організації людей, знання особливостей організаторської діяльності, відповідальність, служіння іншим, лояльність до підлеглих, інтуїцію зі здоровим глуздом, потребу в діяльності, надання підтримки, зміцнення сильних сторін підлеглих, наполегливість, терплячість, силу волі, незалежність, психічну рівновагу, самокритичність, вимогливість, надійність, оригінальність, стресостійкість, оптимізм, рішучість. Лідеру характерна віра в себе з правом на сумнів, жага до роботи з одночасним сприйняттям інших світів, пошук любові інших людей, право на самотність.

За даними соціологічних опитувань найбільше цінуються вміння слухати (68%), висловлюватись (59%), доводити справу до кінця (65%). Невід'ємними лідерськими якостями є: прагнення керувати без винагороди, впевненість у собі, цінування часу, вимогливість, справедливе поєднання заохочень і покарань, ввічливість і привітність, почуття гумору, вміння розмовляти та слухати, зацікавленість оточенням.

Популярною стає концепція трьох «Д» – доступність, доброзичливість, добропорядність лідера.

Як «знайти» лідера?

В дитячому та підлітково-юнацькому віці лідер є еталоном. Він не призначається офіційно, не має формальних повноважень, не несе відповідальності (хоча сам – надзвичайно відповідальна людина). Лідер є засновником моди, впливає емоціями, а не логікою. Серед рис лідера виділяють справедливість, вміння постояти за іншого. Лідерові притаманна закритість, захищеність. На питання «Хто лідер?» саме лідер дасть відповідь: «Його немає». Якщо ж відповідь буде «Я», то це – блазень, і з ким він найбільше жартуватиме, той і є лідером. Всі інші відповіді супроводжуватимуться поглядами аудиторії на лідера. Як правило, лідер сидить ззаду в кутку: він бачить всіх, а його можна бачити лише спеціально обертаючись. Якщо лідер сидить супроти керівника (вчителя, вожакого тощо) – то це ознака поведінки, спрямованої на конфронтацію, а якщо поруч із ним, то це або підступність, або прагнення до співпраці. В портреті людини, складеному з геометричних фігур, у лідера переважають квадрати. На питання, що потребують ствердної чи заперечної відповіді, відповідає саме лідер. Він майстерно володіє поглядом, його мовлення характеризується відсутністю авторитетних посилань, лідер знає безліч анекдотів, його мова підпорядкована мовним нормам групи. Лідер розмовляє про інших, він – майстер діалогу, створює вакуум навколо опонента, вміє зробити «своє» підсумком діалогу, розмежувати аудиторію, реагувати на події в групі. Лідер у конфлікті нейтральний. До групи звертається на «ми», речення його неповні (їх

завершують інші). І ще одне – ім'я лідера ніколи не спотворюють.

Як «зліпити» лідера?

Серед шляхів формування позитивного лідерства основними є: науково-освітній, суспільно-політичний, технічно-трудоий, естетичний та фізкультурно-спортивний.

На рівні науково-освітньої роботи яскравим прикладом може бути діяльність Малої Академії Наук, спрямована, між іншим, і на формування інтелектуальної еліти. Суспільно-політичний напрямок формування лідерства репрезентують різного спектру дитячі та молодіжні організації. До цього напрямку певною мірою можна віднести й діяльність різних дитячих центрів, таборів відпочинку. По-перше, тому що їх діяльність спрямована на роботу саме з представниками дитячих та молодіжних організацій, а по-друге, тому що стосунки в середині центрів і таборів змодельовані саме за зразком громадських організацій. Технічно-трудоий напрямок полягає, перш за все, в профорієнтаційній та практичній діяльності. Окрім різноманітних творчих і технічних гуртків сюди слід залучити ще й просвітнянську роботу по виведенню підлітків зі стану економічно-правового нігілізму тощо. Важливу роль гратиме також учнівське та студентське самоврядування, яке успішно проводить суспільно-політичну та науково-освітню роботу, однак в наш час більше відзначається організацією технічно-трудої діяльності. Естетичний напрямок представлено передусім краєзнавчою та туристично-краєзнавчою роботою. Важливість її полягає в тому, що дитина виступає не лише спостерігачем, а й охоронцем і творцем матеріальної й духовної культури, поєднує екологічну діяльність з освітньою. І, нарешті, фізкультурно-спортивний напрямок. Яскравою сторінкою тут проходить діяльність Пласту, адже, окрім успішної соціалізації, діти вчаться позитивному досвіду, опіці, грі за правилами. Діяльність скаутських організацій є формою соціального становлення дітей, розумно та доцільно організованого дозвілля, ефективним шляхом набуття досвіду, засобом емоційно-морального розвитку, світом гри. Певне місце має посісти й педагогіка ризику, адже такий тип людей, як ризиковані особистості, часто висуває з свого числа лідерів, причому не завжди позитивних. Тому суспільство повинно докладати всіх зусиль, аби їхня енергія пішла просоціальним (спорт, інтелектуальні ігри, науки, техніко-економічні проекти), а не асоціальним (бійки, зброя, наркотики, алкоголь, швидка їзда) шляхом. Туризм із порційованим ризиком може стати в цьому випадку в пригоді.

А в пригоді справжнім лідерам-підліткам можуть стати дорослі, які знають, що таке лідерство, і можуть допомогти дитині повести за собою інших. Звичайно, повести дорогою в краще.